

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในเขตภาคเหนือตอนล่างที่นำความสูญเสียให้แก่ชีวิตและทรัพย์สิน เช่น เหตุการณ์ดินถล่มที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2549 และ ภาวะการน้ำท่วมเป็นภัยพิบัติที่เกิดขึ้นเป็นประจำในภูมิภาคแถบนี้ ภาวะน้ำท่วมได้เกิดขึ้นเป็นประจำในแถบจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ พิจิตร ปัจจุบันมีพื้นที่เสี่ยงภัยหลายแห่ง (ทีมคอนซัลติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์, 2549) เมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติขึ้นผู้คนเกิดอาการช็อค เพราะไม่เคยมีการเตรียมตัวรับสถานการณ์ ถ้ามีการฝึกการเตรียมการในเหตุการณ์ฉุกเฉินไว้ก่อน และมีการเฝ้าระวังที่เหมาะสมจะช่วยทำให้ลดภาวะการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินลงได้ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, สำนักเลขาธิการป้องกันฝ่ายพลเรือน, 2549) หลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานหรือหลักสูตรระดับอุดมศึกษาไม่เคยมีหลักสูตรในการเตรียมรับสถานการณ์ฉุกเฉินไว้ ผลที่ตามมาคือประเทศไทยขาดองค์ความรู้และบุคลากรที่มีความสามารถในการจัดการช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นในภาวะการฉุกเฉิน ขาดองค์ความรู้ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาวิกฤติ จึงมีความจำเป็นต้องทำการค้นหาองค์ความรู้เพื่อรับเหตุภาวะฉุกเฉินและความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้ศึกษาและรู้ถึงปัญหาด้านภัยพิบัติที่เกิดขึ้นซ้ำซากและเริ่มทวีความรุนแรงขึ้น จึงมีนโยบายที่รวมกลุ่มกันเพื่อค้นหาองค์ความรู้ในเรื่องการเฝ้าระวัง การเตรียมตัวรับกับสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อลดความรุนแรงของภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น ซึ่งแนวทางการดำเนินการวิจัยจะเน้นการผสมผสานระหว่างการวิจัยและการให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชน โดยมีการมุ่งเป้าไปที่การเฝ้าระวังและการเตรียมรับสถานการณ์ของชุมชนที่อยู่ในความเสี่ยงต่อภัยพิบัติในเขตอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ การสร้างนวัตกรรม การพัฒนาองค์ความรู้ที่ผลิตผลงานที่มีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และค้นหาองค์ความรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสาเหตุหลักของภัยพิบัติที่เกิดขึ้น และจะได้หาแนวทางในการเฝ้าระวัง การเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการเฝ้าระวังการป้องกันภัยพิบัติต่อไปได้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพื้นที่เสี่ยงภัยอุทกภัย ในเขตอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์
2. เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบที่เหมาะสมในการเฝ้าระวังอุทกภัย

3. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือของผู้นำชุมชนในการเฝ้าระวัง เตือนภัย และบริหาร ความเสี่ยงของปัญหาอุทกภัย ในพื้นที่เขตอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

สมมุติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

ผู้นำชุมชนสามารถบริหารจัดการในการเฝ้าระวัง แจ้งเตือนภัย และบริหารความเสี่ยง ของปัญหาอุทกภัยได้ สามารถทำให้ลดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา วิเคราะห์รูปแบบการทำงานประสานเครือข่ายและการเฝ้าระวัง เพื่อ นำไปอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชน ในการเฝ้าระวัง เตือนภัย และบริหารความเสี่ยงของปัญหาอุทก ภัย ในพื้นที่เขตอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้นำชุมชน ในเขตอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

3. ขอบเขตตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ ปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อการเกิด อุทกภัยซึ่งได้แก่ สภาพพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้าน

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ รูปแบบในการเฝ้าระวังอุทกภัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การสร้างเครือข่าย (Networking) หมายถึง การทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุนให้ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ

2. ผู้นำชุมชน หมายถึง นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

3. การเฝ้าระวัง หมายถึง การเก็บรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลด้านการเตือนภัยและแจ้งเหตุ ให้กับประชาชน เพื่อดำเนินการป้องกันภัยต่างๆ ตามความเหมาะสมและจำเป็น

4. อุทกภัย หมายถึง อันตรายจากน้ำท่วม ไหลท่วมบ้านเรือน ด้วยความรุนแรงของ กระแสน้ำ ทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

5. การมีส่วนร่วม หมายถึง การรวมเอากลุ่มคนที่มีเจตจำนงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน และกระทำการหรือมีกิจกรรมเพื่อเจตจำนงนั้นร่วมกันในระยะเวลาหนึ่ง

6. การจัดการ หมายถึง การบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ โดยผ่านบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ต่างๆ ในการเฝ้าระวังอุทกภัย
2. ได้องค์ความรู้ด้านการเฝ้าระวัง การป้องกัน และ การเตรียมรับความพร้อมในการรับสถานการณ์ฉุกเฉิน
3. ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการจัดการ ในกรณีเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือภัยพิบัติ
4. ชุมชนมีการเรียนรู้ในเรื่องการเฝ้าระวัง การป้องกันและบรรเทาอุทกภัย
5. ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือของผู้นำชุมชนในการเฝ้าระวัง เตือนภัย และบริหารความเสี่ยงในพื้นที่เขตอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์